

Із наведених даних видно, що сільськогосподарські угіддя становлять велику частку у структурі земель Козинської ОТГ (86,5%), значно меншу для Локницької ОТГ (41,1%). Також для останньої характерне переважання частки лісів і інших лісовкритих площ та відкритих заболочених земель у порівнянні з Козинською ОТГ. Рілля становить 50% сільськогосподарських угідь на території Локницької ОТГ та 89% - на території Козинської ОТГ.

Оцінка екологічної рівноваги в реальному співвідношенні ріллі до екостабілізуючих угідь (Р:ЕСУ) визначалася за допомогою модифікованої шкали, яка дає можливість оцінити екологічний стан агроландшафтів в широкому діапазоні: від оптимальних параметрів пропорції Р:ЕСУ (<20:>80%) властивих еталонним ландшафтам, до абсолютно неприпустимих (>70:<30%), відповідних їх катастрофічному стану (табл. 1) [2].

В результаті проведених розрахунків виявлено, що на території Козинської ОТГ співвідношення Р:ЕСУ становить 81%:19% та свідчить про катастрофічний стан агроландшафтів, на території Локницької ОТГ – 21%:79% тобто задовільний екологічний стан.

Таблиця 1

Модифікована шкала для оцінки екологічного стану агроландшафтів

Тип агроландшафтної території	Відносна вага угідь % до їх сумарної площі		Екологічний стан
	Р	ЕСУ	
0	<20	>80	оптимальний
I	20-37	63-80	задовільний
II	37-54	46-63	критичний
III	54-70	30-46	кризисний
IV	>70	<30	катастрофічний

Отже, однією з актуальних проблем у сільських ОТГ є порушення екологічної рівноваги агроландшафтів. Значна розораність території з економічної точки зору, дає можливість виростити та реалізувати більшу кількість сільськогосподарської продукції, про те при нераціональному веденні землеробства призвести до деградації ґрунтів (виснаження, ерозій, забруднення пестицидами тощо) та виведені їх із землекористування. Тому при формуванні цілей сталого розвитку громад необхідно прагнути до гармонійного розвитку екологічної та економічної складових. Для Козинської ОТГ важливим є передбачення цілей та завдань, що сприятимуть досягненню оптимального або задовільного екологічного стану агроландшафтів та дозволять зменшити антропогенне навантаження на земельний фонд.

Список використаних джерел

1. Генсірук С.А., Соловій І.П. Агроландшафт. Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [веб-сайт], 2006. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=42588.
2. Методичні рекомендації з агроекологічної оцінки структури агроландшафтів і систем землекористування за даними дистанційного зондування Землі високого просторового розрізнення К., 2012. 34 с.

УДК 631.15: 631.95: 631/635:504.06

Лішук А.М., к.с.-г.н., с.н.с., завідувач лабораторії біоконтролю агроecosystem і органічного виробництва,
Городиська І.М., к.с.-г.н., с.н.с., завідувач відділу підготовки наукових кадрів та методично-інформаційного забезпечення,
Драга М.В., к.б.н., с.н.с. лабораторії біоконтролю агроecosystem і органічного виробництва
 Інститут агроекології і природокористування НААН

ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ЯК ПОКАЗНИК ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОЦЕНОЗІВ

Визначено екологічні ризики в аграрному секторі, прояв дії чинників яких може суттєво знизити рівень продуктивності виробництва рослинної сільськогосподарської продукції. Доведено, що розроблення механізму управління екологічними ризиками є важливим аспектом для забезпечення мінімізації їх впливу на агроценози та підвищення екологічної безпеки агроecosystem за вирощування сільськогосподарських культур.

Ключові слова: екологічні ризики, екологічна безпека, агроценоз, мінімізація впливу екологічних ризиків

Увага до екологічної безпеки останніми десятиріччями дедалі більше зростає. Це пов'язано, перш за все, зі значними масштабами забруднення довкілля, наслідком якого є глобальна зміна клімату, зниження біорізноманіття, забруднення рослинницької та тваринницької продукції небезпечними хімічними речовинами, деградація земель тощо. Загострення екологічних проблем у світовому масштабі призвело до створення нової моделі екологічного розвитку, суть якої полягає у створенні сприятливих умов для підвищення якості і безпеки життя, скорочення масштабів екологічної деградації довкілля.

У сучасних умовах екологічна безпека розвитку сільського господарства України в цілому залежить від ряду еколого-економічних ризиків:

1) природних (зміна кліматичних умов та пов'язаний з цим прояв природних стихійних явищ: посух, пилових бур тощо);

2) екологічних (зниження родючості ґрунтів та їх антропогенне забруднення, накопичення токсичних речовин хімічного походження у рослинницькій, тваринницькій продукції та водних джерелах, поширення шкідників та хвороб у агроценозах);

3) економічних та управлінських (низький рівень фінансування та використання інноваційного потенціалу АПК, нестабільність ринкової рівноваги, недостатнє використання ресурсозберігаючих еколого-безпечних агротехнологій);

4) соціальних та кадрових (погіршення демографічної ситуації та низький рівень життя сільського населення).

Як зауважує Барбашова Н. В., одним із основних показників екологічної безпеки є екологічний ризик, який характеризує "ймовірність виникнення негативних змін навколишнього середовища або наслідків цих змін, що виникають у результаті негативного антропогенного впливу на навколишнє середовище" [1].

У цьому разі екологічний ризик виступає як міра екологічної небезпеки, а його величина може слугувати кількісною і якісною характеристикою стану навколишнього природного середовища.

В аграрному секторі найсуттєвішими є екологічні ризики, які здатні знизити рівень продуктивності сільськогосподарського виробництва на будь-якому етапі відтворення. Важливим аспектом підвищення безпеки агроєкосистем за вирощування сільськогосподарських культур є розроблення механізму управління екологічними ризиками.

Оскільки ризик – це ймовірнісна величина, вірогідність якої визначається переважно статистичними методами, у загальноприйнятій науковим товариством інтерпретації вважається, що рівень ризику може бути встановлений тільки теоретично, і, як наслідок, припускає більшу невизначеність [2].

Відповідно до Настанови з оцінки екологічного ризику [4], така оцінка як аналіз причин виникнення ризику і масштабів його прояву в конкретній ситуації, забезпечує прогноз настання несприятливих наслідків та передбачає розроблення превентивних заходів зі зниження можливості екологічного ризику для забезпечення екологічної безпеки. Існує багато рішень щодо управління екологічними ризиками в аграрному виробництві. Серед них вагоме місце займає мінімізація екологічних ризиків.

Для забезпечення мінімізації екологічних ризиків в агроценозах і підвищення екологічної безпеки необхідно розробити систему оцінювання наслідків впливу сільськогосподарської діяльності на агроценози та основні важелі управління ризиками.

Для вирішення цього завдання треба володіти методами оцінки ризиків, що включають визначення ймовірності виникнення несприятливої події та ймовірний збиток від наслідків настання цієї події. Нові методичні підходи до управління екологічними ризиками та їх мінімізації допоможуть оцінити рівень екологічних ризиків та попередити негативні наслідки впливів біотичних і абіотичних факторів на агроценози та забезпечити підвищення безпеки агроєкосистем.

Аналіз літературних джерел свідчить, що уніфікована методика визначення екологічного ризику у навіть розвинених країнах відсутня. Розрахункові методики комплексної оцінки екологічного ризику потребують складного інформаційного пошуку кожного з компонентів показників небезпеки (токсикологічних, санітарно-гігієнічних, фізико-хімічних) [3].

Методики оцінки екологічного ризику поділяються на:

якісні (формується на основі думок експертів);

кількісні (за статистикою проявів чи наслідків екологічних ризиків);

інтегральні (визначення розміру ризику за основними факторами);

комплексні (на базі наукових досліджень);

експрес-оцінки.

Висновок. На сьогодні існує багато екологічних ризиків, що впливають на екологічну безпеку. Вагоме місце в дотриманні екологічної безпеки займає управління екологічними ризиками в аграрному виробництві. Управління ризиками передбачає визначення найбільш значущих екологічних небезпек, які загрожують стану агроценозів, пошук і реалізацію заходів задля їх усунення. Розроблення нових методичних підходів до управління екологічними ризиками забезпечить мінімізацію впливу екологічних ризиків на агроценози та підвищення безпеки агроєкосистем.

Список використаних джерел

1. Барбашова Н. В. Взаємозв'язок понять "екологічний ризик" та "екологічна безпека". *Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць*. 2014. Вип. 72. С. 245–253.
2. Белобородова М. Індикатори зниження екологічних ризиків металургійних підприємств. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2019. Вип. 3 (36). С. 45–52.
3. Карінцева О.І. Науково-методичний підхід до оцінювання екологічного ризику різних видів економічної діяльності. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2017. №3. С. 378–388.
4. Guidelines for Ecological Risk Assessment. *US Environmental Protection Agency. Federal Register*. 1998. № 63(93). С. 26846–26924.